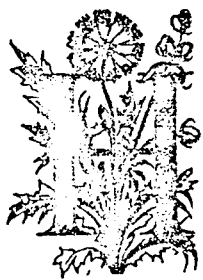

Koëgras-Archief.

1849—1902.

ET KOEGRAS, zoo heette reeds op „de Kaerte van 't Koegras, „geleegen tusschen Wieringen en Wieringer-Waerdt, „Zijpe en Callants-ooge en de Huys-duyne gemeeten „en geteekent in 1657. door DIRCK ABBESTEE, Secre- „taris in de Heerlickheyt van Callants-ooge en in 't „kooper gebraght by FREDERICK DE WIT, a°. 1672” — een Westelijk deel van de Zuiderzee met hare eilanden, gorsen, slibberige zandgronden en aangrenzende duinen; en deze oppervlakte door jarenlange eb en vloed tot een geheel schorgrond aangewassen en zóó voor beweiding geschikt gemaakt, is in 1818 door den aanleg van den Koegras-zeedijk ingepolderd geworden.

Doch betrof die inpoldering alleen het Zuidelijk gedeelte —, het zoogenaamde Buitenveld —, tot op de hoogte van „de Kooi”; daar reeds te voren de Noordhoek van dit Domein door den Nieuwen Sandijck (nu den Verloren dijk) met de daaraan Oostelijk en Westelijk aansluitende Nollen en Hooge gronden van de zee was afgescheiden.

De geschiedenis nu van dien Nieuwen Sandijck met zijn „Noordhoek”, waarin de plaatsen Schooten, de Garst en Quelderduyn — ook op de oude kaart voorkomende — zijn gelegen, en eene beschrijving van den overgang der Gorsen en Buitengronden in Koegrasland ligt buiten dit bestek. Hier is het de bedoeling alleen, om een beknopt verhaal te geven van wat er tusschen 22 October 1849 en 5 Juni 1872 ter plaatse is voorgevallen; met eene beschrijving daarna van den in 1873 gereglamenteerden polder „het Koegras” tot op dezen tijd.

De „Domeingoederen”, groot 3875 Bunders met 3 roeden en 92 ellen — men rekende nog niet met Hectaren enz. — met de daarop gestelde boerenwoningen, zijn op de te

Alkmaar gehouden Domeinveiling van den 22 October 1849, door Mr. PIETER LOOPUIJT, koopman te Schiedam, in massa gemijnd op f676.000, waardoor, met de strijkgelden ad f3811 ten laste van den kooper, en de kosten van overdracht ad f10140, de geheele koopsom op f689.951 moet worden gesteld.

Na dien aankoop werd door den Heer LOOPUIJT het beheer daarover aan zijn schoonzoon Jhr. Mr. CORNELIS VAN FOREEST te Heiloo opgedragen en koos deze zich den Heer J. SWERVER, Opzichter van 's Rijks Waterstaat te Alkmaar, tot administrateur, waarna door beiden met de ontginning en verbetering van de bezitting zoo krachtig is begonnen en voortgegaan, dat reeds op het eind van 1852 de navolgende werken waren ten uitvoer gebracht:

- 1°. de aanbouw van 19 kapitale Boerenwoningen;
- 2°. het graven van de hoofdvaarten, zijnde: de Callantsooger-Vaart, de Middelvliet, de Schoolvaart, de Midden-Vaart en de Doggersvaart; te zamen lang 18.900 M.; in den bodem breed 3 M.; wijd op den waterspiegel van A. P. 11.30 M. en diep onder dat peil 2.08 M.;
- 3°. de aanbouw van twee steenen schutsluizen, tot afsluiting van het buitenwater en tot het naar eisch van omstandigheden in verbinding brengen van de vaarten met het Noord-Hollandsche kanaal, die sluizen diep 2.08 M. — A. P. op den drempel; met openingen van 4 M. en kolkwijdte van 15 M.;
- 4°. de aanbouw van:
 - A. twee bruggen over de sluizen, lang 8.20 M. en wijd tusschen de leuning 4.50 M.;
 - B. de loopbrug tegenover de school, lang 13.50 M. en wijd tusschen de leuning 1.05 M.;
 - C. vier groote bruggen over de vaarten, lang 15 M. en wijd tusschen de leuning 4 M.;
 - D. een kleine brug in den Doggersvaartweg op 1000 M. afstand van den Strooweg;
- 5°. de aanleg van de wegen langs de vaarten, alle breed 10 M.; tusschen de Middelvliet en den Duinweg voor de Callantsoogervaart aan weerszijden, zulks met de wegslooten dienende tot afscheiding van wegen en pachthoeven;
- 6°. het graven van 15.300 M. scheislooten tusschen de verschillende perceelen; alle in den bodem breed 1 M.; diep 1.20 — A. P. en wijd 4 M. ter hoogte van het maaiveld;
- 7°. het leggen in de hoofdwegen van 6 groote duikers, ieder lang 12 M. en wijd 50 bij 60 c.M.; alsmede van 24 kleine duikers;
- 8°. het maken van de noodigste dammen, scheringen, hekken en van grond- en greppelwerk over het geheele veld.

En bleef er nu bij zóóveel spoedig uitgevoerd werk nog veel onafgedaan over, — in 1860 was toch al het voorgenomene voltooid en waren er intusschen nog 10 kapitale Boerenwoningen verzezen; zoodat toen reeds dezelfde 54 Boerenplaatsen in geregelden gang waren gebracht, die in 1874 onder de Erven van den Heer P. LOOPUIJT zijn verdeeld geworden.

Van den Veestapel is in de oude Verslagen niets anders genoteerd dan „dat die 1849 „op de 25 boerderijen 772 koeien, 153 paarden en 2812 schapen telde, in 1860 was „geklommen tot 1077 koeien, 221 paarden en 3269 schapen”, doch die opgaven zijn te weinig in overeenstemming met den in dien tusschentijd vermeerderden en verbeterden toestand, dan dat daaruit een juiste conclusie van den vooruitgang, wat den landbouwtoestand betreft, zou kunnen worden getrokken.

Als betere maatstaf hiervan kan de verhooging der pachtsommen gelden, die telkens voor vijf jaar bedongen, navolgenderwijze staan genoteerd:

in 1849 tot een gezamenlijk bedrag van f 21.000
in 1854—1859—1864 en 1869 tot een gezamenlijk bedrag van. „ 57.000 en
voor den termijn van 1870—74 „ „ „ „ „ „ „ 87.800

waaruit volgt, dat tegenover de groote uitgaven tot verbetering, die uit de nota's en verslagen niet zijn te praeciseeren, een meer dan vierdubbèl inkomstenbedrag kan worden geconstateerd; zoodat hieruit toch tot een gunstig succès op de onderneming kan worden besloten.

Nog is hier te vermelden en op te merken:

- 1°. dat bij koopacte van 2 December 1855 tusschen de Duinwaterleiding-maatschappij te Helder en Nieuwe Diep en Mr. PIETER LOOPUIJT gesloten, omstreeks vier Hectaren van het Koegrasterrein der Grafelijkheidsduinen voor den prijs van f 1650.— aan genoemde Maatschappij zijn afgestaan.
- 2°. Dat bij de acte van schenking van 15 Juli 1859 door Mr. PIETER LOOPUIJT een stuk grond van die duinen, groot 71 aren, 94 centiaren, aan de gemeente Helder voor hare begraafplaats is overgedragen, en
- 3°. dat bij koopacte van 22 Januari 1863 tusschen de Commissie voor de Staatspoorwegen, handelende voor den Staat der Nederlanden, en de gezamenlijke eigenaren van het Koegras (zijnde de Echtgenooten van Mr. PIETER LOOPUIJT, Vrouwe CORNELIA MATHILDA VAN DER PALM intusschen op den 8 December 1859 overleden), eene oppervlakte van 18.51.13 H.A. voor den aanleg van den Staatspoorweg Alkmaar—Helder aan den Staat voor den prijs van f 23729.90 is afgestaan, in welken afstand de perceelen 25, 27, 40, 41, 42, 43, 48, 49 en 50 waren betrokken.

En de opmerking is:

dat er in dit eerste tijdvak op het Koegras geen enkele brand is voorgevallen; terwijl er in de laatste 25 jaar behalve de sluiswachterswoning, de woningen op de perceelen 2, 4, 6, 9, 12, 13, 14, 16, 17 (deze 3 maal), 18, 19, 22, 23, 24, 29, 30, 31, 33, 36, 38, 41, 44, 45, 46, 48, 52 en 54, alle door brand zijn vernield; zoodat dan ook de Assurantie-Maatschappij ANDRÉ DE LA PORTE te Arnhem, bij wie sedert 1849 de Koegrasgebouwen waren verzekerd, in 1896 de assurantie-contracten heeft opgezegd.

En nu vangt met het overlijden van den Heer Mr. PIETER LOOPUIJT, op den 5 Juni 1872, voor het Koegras het Poldertijdvak aan; doch worde het eerste hier met een paar aanhalingen uit oude Koegrasstukken besloten, te weten:

„Den 12 Juni 1849 adviseerde de Burgemeester te Helder aan den Minister van „Financiën, om de perceelen van het Koegras toch vooral niet in ééne massa te koop aan te bieden, als niet in het belang van de Schatkist, noch in dat van de bewoners en ook „niet in het belang der verbetering van den grond. Voorts nog, omdat een zoo groot bezit „in één hand niet anders dan schadelijk en in strijd met de belangen van het algemeen „zou kunnen werken” en

in 1860 werd door wie de vroegere toestanden had gekend, met verbazing en met groote vreugde uitgeroepen:

„Eere den man, in wiens hand het Koegras is gevallen!
Hij worde als voorbeeld tot navolging gesteld!”

Op het overlijden van Mr. PIETER LOOPUIJT volgde de taxatie van elk der 54 perceelen of boerenplaatsen en daarop den 31^{en} Januari 1874 de toescheiding aan de acht kinderen, te weten:

DE TAXATIE.

No.	H.A.	A.	c.A.	WAARDEN.	No.	H.A.	A.	c.A.	WAARDEN.	OP- EN AANMERKINGEN.
Callants oog.					Trans- port.	1771	48	65	f 1204208	De juistheid van deze taxatie is al dadelijk gebleken bij den verkoop in 1875 van het $\frac{1}{3}$ deel, t. w. der perceelen 24, 41, 43, 46, 49, 51 en 52, waarvan de opbrengst nog daarboven is geweest, doch toen was de waarde der landerijen in top en daarna is die sterk gedaald, zooals dit uit de later plaats gehad hebbende verkoopen blijkt, te weten:
1	57	64	40	f 37894	28	71	40	80	" 8244	
2	60	88	25	" 60049	29	61	32	80	" 19443	
3	54	22	90	" 57671	30	68	40	40	" 21296	
4	58	29	70	" 67726	31	73	28	20	" 14629	
5	58	93	90	" 57546	32	59	25	10	" 20690	
6	60	78	30	" 52269	33	64	94	—	" 21576	
7	61	78	50	" 50033	34	57	55	80	" 15872	
8	60	84	80	" 76003	35	58	46	50	" 18532	
9	46	10	40	" 65811	36	70	35	40	" 19708	
10	49	05	40	" 50218	37	79	54	90	" 16902	
11	44	03	60	" 74673	38	111	64	50	" 27763	
12	43	53	80	" 47020	39	79	85	10	" 18780	
Helder.					40	91	23	90	" 25048	No. GEHEEL OF GED. TIJD. PRUZEN.
13	75	37	80	f 40764	41	37	98	90	" 14736	
14	69	46	10	" 29068	42	54	26	30	" 26297	11 Geheel 1886 f 18700
15	69	46	—	" 31243	43	88	58	24	" 29936	20 " " 10660
16	69	36	—	" 33640	44	89	30	70	" 74933	41 " 1887 " 6672
17	77	18	10	" 32052	45	52	10	36	" 40817	52 " 1894 " 16500
18	77	33	50	" 24114	47	72	24	—	" 74403	43 Huis met 40 H.A. 1895 " 12000
19	60	90	90	" 48380	48	68	91	40	" 49021	31 Geheel " " 4528
20	60	45	10	" 31831	49	49	83	20	" 58506	32 " " 4308
21	60	05	70	" 32243	50	87	96	90	" 38975	26 81 " H.A. 1896 " 4968
22	61	52	50	" 19028	51	69	42	—	" 33111	5 Geheel " " 18200
23	72	91	40	" 67155	52	81	62	30	" 25639	25 Huis en 77 H.A. " " 5201
24	68	06	50	" 38084	53	107	39	90	" 22911	51 Geheel " " 16080
25	93	01	70	" 30457	54	98	63	80	" 17257	13 " 1899 " 25000
26	107	24	70	" 24114	duinen	145	55	65	" 5171	26 26.24.70 H.A. " " 6250
27	93	98	70	" 24322						29 Geheel " " 10000
1771	48	65		f 1204208		3895	11	—	f 2055082	

DE TOESCHEIDING.

	H.A.	A.	c.A.	TER WAARDE VAN:
1. Aan JOHANNA ELISABETH, Echtgenoot van Jhr. Mr. Cornelis van Foreest te Heiloo, de perceelen 6, 8, 21, 32, 40 en 45, te zamen groot	457	56	36	f 261.699
2. Aan JACOBA DIDERICA, Echtgenoot van Mr. Anthonie Hoyne van Papendrecht te Rotterdam, de perceelen 24, 41, 43, 46, 49, 51 en 52, te zamen groot	467	02	44	" 291.490
3. Aan JAN te Schiedam, de perceelen 1, 3, 14, 33, 34 en 36, te zamen groot	463	49	30	" 256.722
4. Aan MARIA ELISABETH, Echtgenoot van Dr. Christiaan Joannes Vaillant te Schiedam, de perceelen 11, 12, 16, 20, 22, 29 en 53, te zamen groot	447	63	70	" 248.546
5. Aan WILHELMINA DOROTHEA, Echtgenoot van Jan van Embden te Oosterbeek, de perceelen 10, 18, 27, 28, 42, 47 en 48, te zamen groot	487	20	10	" 256.619
6. Aan Mr. JOHANNES HENRICUS te 's-Gravenhage, de perceelen 2, 5, 25, 26, 37 en 50, te zamen groot	487	60	35	" 228.043
7. Aan ANNA CATHARINA, Echtgenoot van Dr. Johan Karel Hummel te 's-Gravenhage, de perceelen 7, 9, 17, 19, 30, 39 en 54, te zamen groot met de duinen	638	42	85	" 258.780
8. Aan PIETER CORNELIS te Rotterdam, de perceelen 4, 13, 15, 23, 35 en 38, te zamen groot	446	15	90	" 253.183
Alle perceelen te zamen groot	3895	11	—	f 2.055.082

Door deze verdeeling zou eigenaardig de behoefte aan regeling der meer uiteenlopende belangen op den voorgrond komen, en zoo was reeds bij besluit der Staten van Noord-Holland van den 4 Juli 1873 een Bijzonder Reglement van Bestuur voor den Polder vastgesteld (later bij besluit van 8 November 1878 gewijzigd), waarop naar de daarbij gestelde voorschriften en op initiatief van Jhr. Mr. C. VAN FOREEST van Heiloo het eerste Polderbestuur is geconstitueerd met Jhr. Mr. DIRK VAN FOREEST als Voorzitter, Jhr. Mr. CORNELIS VAN FOREEST en de Heer JAN LOOPUYT als Leden en MARINUS JOHANNES TIELE als Secretaris-Penningmeester en zonder Collegie van Hoofd-Ingelanden.

De vaststelling van de Keur voor den Polder volgde toen zoo spoedig mogelijk en reeds op den 26sten Augustus 1874 werd die afgekondigd; maar daarentegen kon de overdracht op den Polder van de wegen, wateren, bruggen, duikers en sluizen met de sluiswachterswoningen, die had behooren vooraf te gaan, voor de woningen eerst den 17^{den} April 1875 en voor de andere eigendommen eerst den 20sten Januari 1877 worden tot stand gebracht.

Tal van daarbij in acht te nemen formaliteiten stonden dit transport zoo langen tijd in den weg.

Intusschen was den 19^{den} Januari 1874 de Heer F. J. KRIEGER, Hoofd-Opzichter van den Waterstaat te Alkmaar, tot Polder-Opzichter aangesteld en meenden het Bestuur en stemgerechtigde Ingelanden alvast met de onderhoudswerken, in het bijzonder met de behanding van de wegen, een begin te mogen, ja te moeten maken, en wel:

in 1875 van den Callantsoogervaatweg-Oostdeel tot aan den Middelvliet, lang	1362 M.
„ 1876 van den Doggersvaartweg-Oostdeel tot aan den Middelvliet en den aansluitenden Middelvlietweg tot aan de Spoorbaan, te zamen lang	2065 „
„ 1877 en 1878 van den Middelvlietweg, van de Spoorbaan tot aan de Callantsoogervaat, lang	5426 „
Door welken aanleg van beharde wegen midden in en door den polder heen behoorlijke aansluitingen ten Zuiden en ten Noorden aan den Rijkskanaalweg waren verkregen; doch bij zoovele andere behoeften als waarin ook spoedige voorziening werd vereischt, moest de voortzetting van dit werk vooralsnog worden uitgesteld om eerst weer	
„ 1896 te worden opgenomen met die van den Schoolvaartweg, lang 2277 „	
„ 1897 van den Doggersvaartweg van den Middelvliet tot aan de brug in dien weg bij plaats of perceel No. 52, lang.	2060 „
„ 1898 van den Callantsoogervaatweg-Zuidzijde tusschen den Middelvliet- en den Duinweg, lang	2260 „
„ 1899 van den Schoolweg tusschen den Kanaalweg en den Middelvliet, lang	2000 „
„ 1900 van den Middenweg tusschen Middelvliet en den Duinweg, lang 2270 „	
„ 1901 van den Callantsoogervaatweg-Noordzijde tusschen den Middelvliet en den Duinweg, lang	2260 „
„ 1902 van den Doggersvaartweg tusschen de brug in dien weg bij perceel No. 52 en den Strooweg, lang.	1000 „
Waardoor de behanding der polderwegen was voltooid over eene lengte van , 22980 M.	

Maar daar buiten den polder, aan zijn Westelijke grens bleef helaas! de oude toestand van den Rijksduinweg onveranderd; niettegenstaande zóóveel aanzoek tot verbetering jaren na jaren door; zoodat de aansluiting dáár van de vier nu beharde opgaande polderwegen, met den Helder ten Noorden en Callantsoog ten Zuiden, geheel voorbereid, doch door de regeering voorbijgezien en dus niet verkregen werd.

Op het laatste request evenwel van November 1901 is nog geen beschikking gegeven en belanghebbenden vleien zich thans meer dan te voren met een eindelijk gunstig succès.

Maar zoo dwaalde ik op eens van het begin dezer geschiedenis naar het einde af; doch dit was tot beter overzicht van het geheel, waarom naar dit voetspoor nu verder de afzonderlijke overzichten volgen van

- A. de opvolgende Leden van het Bestuur,
- B. de opvolgende Beambten en Bedienden,
- C. de uitgevoerde bijzondere werken, en
- D. wat verder op het Koegras betrekkelijk, belangrijk mag heeten.

A. Het Bestuur onderging de volgende veranderingen:

in 1875 loco Jhr. Mr. C. van Foreest, lid en †, Mr. Johannes Henricus Loopuyt te Oosterbeek.

„ 1876 loco M. J. Tiele, Secretaris enz. en naar elders vertrokken, Cornelis Egbert Perk te Anna Paulowna.

„ 1879 loco Mr. J. H. Loopuyt, lid en †, Dr. Johan Christiaan Hummel te 's-Gravenhage.

„ 1880 loco Dr. J. K. Hummel, lid en †, Dr. Christiaan Joannes Vaillant te Schiedam.

„ 1893 loco C. E. Perk, Secretaris enz. †, Jelle Jelles te Anna Paulowna.

„ 1894 loco J. Loopuyt, lid, †, Pieter Loopuyt te Schiedam.

B. „ 1877 loco P. J. Krieger, opzichter, eervol ontslagen, J. P. Schenk te Wieringerwaard.

„ 1901 loco J. R. Schenk, Opzichter, eervol ontslagen, H. G. Th. Mann te Petten.

„ 1874 aangesteld als Sluiswachter te Callantsoog W. P. Wognum.

„ „ „ „ „ „ Helder G. Ruiter.

„ 1876 loco G. Ruiter †, C. Klein.

„ 1877 loco C. Klein, vertrokken, J. Dekker (12 April).

„ 1878 loco W. P. Wognum, vertrokken, D. Mosk (1 November).

Voorts:

in 1877 als vast Wegwerker Warner Raven (11 Juni).

„ 1902 als 2^e Wegwerker Gerrit Kamping (1 Januari).

C. „ 1875 het stellen en maken van 4 duikers ter vervanging van vier houten bruggen over de Bernsloot (Oostelijke poldergrens).

„ 1878 de herbouw van de door brand vernielde sluiswachterswoning te Callantsoog, en

„ 1885 en 1886 het verdiepen van de Sloot, gemeente Callantsoog, dienende tot afscheiding van de Oostelijk gelegen perceelen 1, 2, 3, 4 en 5 met die daartegenover aan de Westzijde, 6, 7 en 8; zulks tot op 2.09 — A. P. en het brengen van die sloot tot op een wijde van 8 M. (waterspiegel v.z.), met eem bodembreedte van 2.50 M.; een en ander met de bedoeling om deze waterleiding, die reeds door de brug van den Callantsooger-vaartweg in directe verbinding stond met den Middelvliet, voortaan ook voor de scheepvaart toegankelijk te maken; en

D. Waaronder dan te begrijpen:

1°. dat er in den Noordwesthoek van perceel 46, tegenover perceel 50, een oud Kerkhof is geweest, nog te herkennen aan de wat hooge ligging en aan de bij ontgraving gevonden duidelijke sporen van eene geregelde begraafplaats.

En voor de woning van N°. 50 ligt een oude blauwe steen, waarin het jaarmerk 1750.

Maar of er verband bestaat tusschen dien ouden steen met den naam van perceel 50 „de Schooten”, en het Kerkhof, daarvan is uit de archiefstukken niet gebleken.

2°. dat vóór den aanleg van het Noordzeekanaal het Noord-Hollandsche kanaal de groote waterweg was naar Amsterdam, en dat voor de ballasterij voor de zeeschepen eerst de uitgegraven stortgronden van het kanaal hebben gediend, maar daarna daarvoor de Nollen en hooge gronden van het Koegras, in de onmiddellijke nabijheid van het Nieuwe Diep gelegen, in gunstige aanmerking zijn gekomen.

En zoo werd door Mr. P. LOOPUYT met Geb^e JANZEN te Helder voor de jaren 1860—1870 gecontracteerd tot afvoering van ballastgrond uit het Koegras tegen een jaarlijkschen koopprijs van f 1000.— en is dit contract daarna met den Heer H. J. JANZEN Sz. tot 31 December 1880 gecontinueerd tegen eene jaarlijksche contributie aan de Koegraseigenaren van f 2000.—.

In dit 20-jarig tijdvak zijn eerst de gunstig gelegen Schotwallen van de vaarten weggevoerd; daarna de Nollen van Kwelderbeek, waarin de woning van perceel 43 geheel lag omsloten en laatstelijk een gedeelte van den Verloren Dijk in perceel 39 gelegen, over eene lengte van 300 Meters.

3°. dat krachtens Kon. Besluit van 13 Mei 1880 tot de onteigening door den Staat van 99,54,00 H.A. duingrond ten name van Dr. J. K. HUMMEL is overgegaan, op welk besluit een proces is gevolgd, dat bij arrest van den Hoogen Raad van den 7^{den} Juni 1881 met toewijzing der conclusie van den onteigende is beëindigd.

Hieromtrent wordt nog opgemerkt, dat wel als eenig motief van het besluit de verbetering van het fort Kijkduin is aangegeven, maar dat de strekking geen andere is geweest, dan om in het bezit te geraken van de duinvlakte het zoogenaamde „Gaetje”, als zijnde dit het eenige geschikte terrein voor de exercitiën en de schietoefeningen der militairen van de stelling Helder.

4°. dat het zoogenaamde Schoolpad, te voren een particulier overpad bij vergunning, in 1883 door den polder is aangekocht om als openbare weg te worden aangelegd en thans ook als zoodanig op den legger der wegen voor de gemeente Helder onder N°. 3A voorkomt, en dat in 1899 de weg is behard en ook van de loopbrug over den Middelvliet tegenover de school een rijbrug is gemaakt, van afmeting gelijk aan de andere groote bruggen, waardoor nu midden in den polder van uit den Rijkskanaalweg een derde groote toegangsweg is verkregen.

5°. dat in 1889 de herziening voor den polder van de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen heeft plaats gehad, maar dat hieromtrent niet onopgemerkt mag worden gelaten, dat voor het dus vastgesteld bedrag wel nagenoeg de juiste waarde der perceelen, wat hunne kwaliteit betreft, is in acht genomen, maar dat daarbij met de afgelegen ligging geen rekening schijnt te zijn gehouden, zoodat tot nu toe een waarde-bepaling der perceelen naar den maatstaf van de gestelde belastbare opbrengst zeker $\frac{1}{4}$ te hoog is geweest.

6°. Dat in het jaar 1891 op perceel N°. 16 op den hoek van den Middelvliet en den Callantsoogervaatweg de eerste kaasfabriek is opgericht „De Eersteling”.

7°. dat in 1891—1893 de zoogenaamde Spoorwegzaak heeft gediend, die de navolgende geschiedenis heeft:

Bij koopacte van 22 Januari 1863 hiervoren genoemd, verbond zich de Commissie voor de Staatsspoorwegen, handelende in naam en ten behoeve van den Staat, tot het maken en onderhouden en bedienen van den publieken overweg over den spoorweg in den Doggersvaartweg, doch verzuimden de contractanten om gelijk beding te maken voor den spoorweg in den Middelvlietweg, die als openbare weg in niets van dien Doggersvaartweg verschilde, en zoo werd bij de koopacte voor dien Middelvlietweg slechts een recht van overgangsweg verleend met gelijke condities van onderhoud enz. als voor nog zes andere particuliere overpaden en overwegen was bedongen ten behoeve van perceelen land aan den eigenaar behorende, die door den spoorweg werden doorsneden.

Dit verzuim evenwel is in de eerste jaren van de spoorwegexploitatie onopgemerkt gebleven.

Voor het onderhoud der hekken van afsluiting van den overweg werd door de eigenaren der toen nog onverdeelde Koegras-Gemeenschap behoorlijk zorg gedragen; dat onderhoud ging met de overdracht in 1877 van de wegen aan den polder, op den polder over, en over den last om bij het passeeren daar ter plaatse, hetzij met rijtuig of te voet, de hekken te moeten openen en sluiten, werd niet geklaagd. Alleen liet die sluiting wel eens te wenschen over en dit mag dan voor de spoorwegdirectie de aanleiding zijn geweest tot eene rechtsvervolging tegen den Voorzitter van het Polderbestuur „wegens het niet behoorlijk afsluiten van den spooroverweg bij het naderen en voorbijrijden van een trein”, waaraan een proces-verbaal van den 3^{en} November 1890, tegen dien Voorzitter door een spoorweg-beambte opgemaakt, was voorafgegaan.

Het daarop gevolgde strafproces, ook tegen dien Voorzitter gevoerd, is in eerste instantie met ontslag van rechtsvervolging en in appel met vrijspraak beëindigd.

Doch dit was niet het slot van de geschiedenis, want daarop heeft de directie van de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij dien openbaren weg 60 dagen lang afgesloten gehouden.

En op al de deswege ingediende klachten, requesten en verzoeken volgde eerst den 18^{en} Maart 1892 te 7 uur namiddags het navolgende telegram:

VAN FOREEST, Voorzitter Polder Koegras.

Weg wordt morgen heropend.

VAN BOSSE.

En nadat toen, bij het voornemen der Spoorwegdirectie om de afsluiting van de hekken met trekboomen op een afstand van 60 M. uit te voeren, door stemgerechtigde Ingelanden was besloten, om dit gevaar zoo mogelijk door een bijdrage in de kosten af te wenden, is de beruchte historie met de navolgende overeenkomst beëindigd, te weten: Tusschen

1. den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, als vertegenwoordigende den Staat;
 2. de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij, vertegenwoordigd door haren Raad van Administratie en
 3. den polder Koegras, vertegenwoordigd door zijn Voorzitter en Secretaris, te zamen in die hoedanigheid het Bestuur representeerende;
- is het volgende overeengekomen, ter beëindiging van de gerezen geschillen nopens

wordt gekruist door den aan den polder „Het Koe-gras” in eigendom behoorenden Middelvlietweg.

- I. Het betwiste recht van openbaren overweg wordt erkend.
- II. De Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij verbindt zich tot het maken, onderhouden en bedienen van de afsluiting van dien overweg over den Middelvlietweg overeenkomstig de bestaande reglementen.
- III. De polder „Het Koe-gras” verbindt zich om als bijdrage in de kosten van die bewaking jaarlijks aan de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij eene som van f 75.— te betalen; deze overeenkomst treedt op 1 Januari 1893 in werking, enz.

8. Dat bij Besluit van Gedeputeerde Staten van den 18^{en} Maart 1894 de ligger der wegen voor de gemeente Helder is vastgesteld, waardoor de na te noemen polderwegen onder direct toezicht zijn gebracht van Gedeputeerde Staten zelve en van Burgemeester en Wethouders der Gemeente, te weten:

de weg van de Hieldersche Sluis tot aan den Middelvliet en de Middelvlietweg tot aan de Callantsoogervaart als N°. 1;

de Callantsoogervaatweg Noordzij tot aan den Duinweg N°. 2;

de Schoolvaartweg tusschen den Middelvliet en den Duinweg N°. 3;

de Schoolweg tusschen den Middelvliet en den Rijkskanaalweg N°. 3A;

de Middenweg van den hoek Middelvliet tot aan den Duinweg N°. 4; en

de Doggersvaartweg van den Middelvliet tot aan den Strooweg N°. 5.

9. Ook zijn in 1894 in het Koe-gras militaire verkenningen gedaan met het oog op inundatie-verdediging, en is namens het polderbestuur aan den Commandant der Stelling Helder vergunning gegeven om 7 peilschalen in de vaarten te plaatsen, maar is daarbij aan Z.H.E.G. te kennen gegeven, dat buiten het geval van oorlog geen inundatie of opzetten van het boezemwater kan worden toegelaten.

10. Dat in 1893 door het Gemeentebestuur van Callantsoog aan het polderbestuur een voorstel is gedaan tot den aanleg voor gemeene rekening van een geheel nieuwen weg, van den Noord-Schinkeldijk, door het zoogenaamde Callantsoogerveld aan den Koe-gras Middelvlietweg aansluitende, welke communicatie-verbetering, die over eene lengte van 1200 M. buiten den polder zou zijn gelegen en die, naar de plannen van het Gemeentebestuur, in onderhoud geheel ten laste van den polder zou worden gebracht, — als voor den polder te bezwarend, onaannemelijk is geacht.

11. Dat in het jaar 1900 op perceel N°. 41 aan den Middelvlietweg een tweede kaasfabriek is opgericht „De Eendracht”; en

12. Dat in 1901 tot de vergrooting van de school in Het Koe-gras is overgegaan. Hare geschiedenis mag belangrijk genoeg heeten om hier nog met een enkel woord te worden vermeld.

Bij de behoefte aan onderwijs op de 25 boerenplaatsen van het Koe-gras, destijds Domein, is in 1836 door de belanghebbenden J. NOOT c.s., na overleg met het Gemeentebestuur, van een houten directiekeet een schoollokaal gemaakt, in onderhoud bij belanghebbenden en waarin door het Bestuur aan den schoolmeester H. DAARNHOUWER de leiding van 30 leerlingen werd opgedragen.

Daarna is meester J. HOFSTEE in 1841 den heer DAARNHOUWER opgevolgd en is er van dien eersten schooltijd niet veel anders te vermelden, dan dat het lokaal heel primitief en voor niet meer dan 40 kinderen was aangelegd; ook dat al spoedig moeilijkheden over het onderhoud van de keet zijn gerezen. Onder anderen, wanneer de kinderen van belanghebbenden de schooljaren waren ontwassen, waardoor deze zich niet langer tot mede-
onderhoud verplicht rekenden, alsook bij de toelating van leerlingen wier ouders of onvermogen of onwillig waren om in het onderhoud bij te dragen, enz. enz. en het feit „dat „de Gemeente Helder tot op den huidigen dag met f 50.— door het Rijk wordt gesubsidiëerd „voor het onderwijs aan de kinderen wier ouders aan de boorden van het groote Noord-
„Hollandsch kanaal werkzaam zijn”, vindt wellicht in die moeilijkheden zijn oorsprong.

Doch in 1870 zou die toestand verbeteren.

Met eene bijdrage van f 1000.— van Mr. PIETER LOOPUIJT te Schiedam in de kosten van aanbouw, werd door de Gemeente tot de stichting van een nieuw flink steenen schoolgebouw besloten, ruimte biedende voor 90 kinderen en met afgescheiden onderwijzerswoning.

Daarbij stelde de heer LOOPUIJT de voorwaarde: „dat van het onderwijs in deze „school ten allen tijde ook door de kinderen uit het Koegras onder de gemeente Callantsoog „gebruik zou kunnen gemaakt worden.”

Intusschen was tot 1882 onder meester HOFSTEE het getal leerlingen tot 70 geklommen, wat de aanstelling van een hulponderwijzer noodig maakte.

Daarna zijn als hoofdonderwijzers opgevolgd F. SANT tot 1886, W. WESTENDORP tot 1888, L. DE BRUYN tot 1895 en L. VAN DER PLOEG, thans nog in functie.

En in het nieuwe schoolgebouw, met frissche ruime gangen, in twee afzonderlijke lokalen — met ruimte voor 140 leerlingen — verdeeld, wordt nu dagelijks door dien onderwijzer met twee hulponderwijzers en eene onderwijzeres voor nuttige handwerken aan 125 kinderen onderwijs gegeven.

Bij den ingang van de school is, eenvoudig omlijst, het navolgend feestlied opgehangen, dat bij de viering van het vijftigjarig bestaan van de school in 1886 door meester WESTENDORP den Koegrassers was toegezongen :

Wie te Koegras is geboren
Of er woont sinds langen tijd,
Heeft behoefte een lied te hooren
Aan zijn landstreek toegewijd.
Leve het Koegras! zij het lied,
Wie niet zingt, waardeert het niet.

Heeft een arme veel te strijden
Voor het stukje daagelijksch brood,
Boeren kunnen niet zien lijden,
Helpen willen ze in den nood.
Leve het Koegras! zij het lied,
Gierigheid bestaat er niet.

Iedere stand heeft vele pretjes.
Waar is 't, doch dit mag gezegd,
Menig steedling wordt soms netjes
Ingepakt door vriend of knecht.
Leve het Koegras! zij het lied,
Fopperij bestaat er niet.

Doch waartoe nog meer te noemen?
Ieder weet wat 't Koegras is,
't Staat niet netjes veel te roemen,
Deugd is needrig, dat 's gewis.
Leve 't Koegras! zij het lied,
Godes hulp ontbreekt het niet.

En nu is met het bovenstaande een schets van de geschiedenis des polders gegeven; als aanvulling nog daarvan mogen niet ontbreken:

A. de toelichting van den jaarlijks op de begrooting voorkomenden post „Uitkeering aan het Domein, wegens helmbeplanting der duinen f 547.76” en

B. een overzicht der middelen waarmede de polderuitgaven tot nu werden bestreden.

Ad A. Bij akte der openbare veiling van 22 October 1849, hierboven vermeld, was onder artikel 9 der bijzondere voorwaarden bepaald:

De tegenwoordige bijdrage in de kosten van de helmbeplanting der zoogenaamde Grafelijkheidsduinen en van den Zanddijk, blijven tot 31 December 1850 voor rekening der tegenwoordige pachters of der koopers enz. Zij zullen door hen aan het Bestuur der Domeinen betaald worden. Daarentegen zal niet de beplanting enz. op den tegenwoordigen voet worden voortgegaan.

Daarna zullen de koopers of hunne rechtverkrijgenden verplicht zijn voor de helmbeplanting der aan het Rijk behorende duinen nabij het Koe gras aan 's Rijks Domein vijftien cents per bunder op te brengen.

Zoodra een Polderbestuur zal bestaan, zal hetzelfde verplicht zijn die bijdragen van de respectieve eigenaars der gronden en den polder in te vorderen en het geheele bedrag in ééns aan het Bestuur der Domeinen uit te keeren, jaarlijks vóór of op 1 October. Daar nu het geheele bundertal van den polder 3875.03.92 bedraagt en er van die betaling ontslagen worden 223.31, zoo blijven contribuabel 3651.72.92 H.A. à 15 ct. per H.A. = f 547.76.

B. Hiervan kan uit den navolgenden staat omstandig blijken.

STAAT DER MIDDELEN OF INKOMSTEN BIJ DE BEGROÖTING VAN DEN POLDER VASTGESTELD.

In de jaren.	Omslag per H.A.	Huur vischwater.	Huur grasgewas.	Sluisgelden.
1874	f —.60	f 40.—	f —.—	f —.—
1875	” 2.—	” 75.—	” 145.20	” —.—
1876	” 1.70	” 111.—	” 151.—	” 159.—
1877	” 1.90	” 111.—	” 167.—	” 320.40
1878	” 1.90	” 111.—	” 204.50	” 227.60
1879	” —.50	” 110.—	” 153.—	” 360.10
1880	” —.50	” 110.—	” 138.50	” 337.30
1881	” —.50	” 110.—	” 128.—	” 524.50
1882	” —.50	” 85.—	” 125.50	” 300.90
1883	” —.50	” 85.—	” 112.—	” 342.80
1884	” —.50	” 100.—	” 101.—	” 357.20
1885	” —.50	” 110.—	” 96.—	” 349.60
1886	” —.75	” 110.—	” 72.—	” 203.40
1887	” —.50	” 110.—	” 78.—	” 259.20
1888	” —.50	” 100.—	” 51.—	” 166.80
1889	” —.50	” 100.—	” 81.—	” 206.—
1890	” —.60	” 100.—	” 90.—	” 203.80
1891	” —.70	” 65.—	” 64.—	” 126.80
1892	” —.70	” 170.—	” 86.—	” 137.30
1893	” —.70	” 170.—	” 85.—	” 127.80
1894	” —.65	” 170.—	” 130.—	” 100.70
1895	” —.65	” 170.—	” 99.—	” 114.—
1896	” 1.20	” 170.—	” 56.—	” 91.50
1897	” 1.30	” 150.—	” 81.—	” 97.—
1898	” 1.20	” 150.—	” 93.—	” 111.90
1899	” 1.20	” 150.—	” 113.—	” 108.30
1900	” 1.20	” 150.—	” 117.—	” 53.60
1901	” 1.75	” 150.—	” 60.—	” 43.22
1902	” 1.80	” 150.—	” 67.—	” 45.—
Gemiddeld per jaar.	f —.96	f 120.—	f 101.—	f 188.—

En hiermede is deze Koe-gras-geschiedenis ten einde. 1849—1902 waren jaren van inspanning en ontwikkeling, ook wel van tegenslag en tegenspoed; maar toch aldoor van goeden vooruitgang.

En zoo staan dáár dan nu 66 boerenwoningen met 47 arbeiderswoningen en 56 afzonderlijke bemalingen, telt de veestapel 2498 stuks melk- en fokvee, 2034 schapen, met 374 paarden en roemen de oude boeren, als effect van de kunstmest en water, op verdriedubbelden oogst!

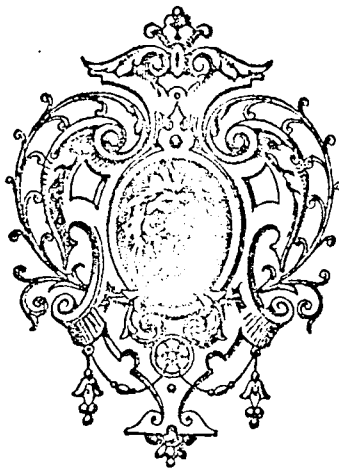
Met den wensch, dat een opvolgend vijftigjarig tijdvak voor het Koe-gras niet minder gunstig mag zijn, zinge men den schoolmeester na:

Godes hulp ontbreke er niet!

Tot toelichting van deze Koe-gras-geschiedenis is nog door den Opzichter de bijgevoegde kaart gemaakt, waarop ook de uitwateringen van vóór 1849 zijn aangeduid, te weten:

De duiker, gemeente Callantsoog, uitloozende in het Noord-Hollandsch kanaal, met schuif lang 21 M., wijd in den dag 1,20 M., hoog in de as 0.90 M. en met den bovenkant van den schuifdrempel op 0.67 M. onder Schermerboezempeil. Deze voor het lage land, en

de duiker, gemeente Helder, uitloozende in de vestinggracht van het fort Dirks-Admiraal, in directe verbinding met het Noord-Hollandsch kanaal, met schuif lang 11 M., wijd in den dag 0.21 M., hoog in de as 0.18 M. en met den bovenkant van den schuifdrempel op 0.10 M. onder Schermerboezempeil. Deze voor het hooge land en duinterrein.

De Noord Zee.

- [illegible]

Callantsoog

Price.

LIJST VAN BEWONERS VAN DE BOERDERIJEN OMSTREEKS 1902.

No. 1. C. Hoogschagen	28. P. de Boorder - A. Tiel - P. Kossen
2. G. Rademaker	29. Sibrand Biersteker - Bot?
3. Jan Zander	30. Gert Noot
4. Jan Rademaker	31. C. van Zoonen
5. Piet de Boer	32. Kees van der Oort
6. Aris de Heer	33. v. Eeten - van der Veer?
7. Gert Rademaker Gz - Tamis Rampen	34. Jb. Hoogschagen, oom van C.N.
8. Jan Biersteker	35. Simon Schilder
9. Gert Visser	36. Willem Noot 36A Kooiman
10. W. Hoogenbos - Wed. Bruin	37. Jb. Verfaille - C. Neefjes en Bruin
11. Simon Biersteker	38. Piet Delver - Rab
12. Pieter Jan Boontjes	39. Gert Slijkerman
13. Kees Blankman	40. Adam Delver
14. Dirk Sleutel	41. P. de Beurs
15. Pieter Schoorl	42. Joh. Maters
16. Simon Hoogvorst	43. P. Brands? - Ab Noot
17. Jaap Smit	44. Hendrik Kuiper
18. C. Klaver	45. Jn. Stroomer
19. Hendrik Grin - Kraakman	46. Cees de Wit - K. Hoogschagen
20. Adriaan Hoogschagen	47. W. Kos
21. P. Vader	48. Piet Knip
22. Jb. Kuiper	49. Willem Jimmink
23. Piet Pluister	50. Tienus Jimmink
24. Reijer Delver	51. Dirk de Graaf
25. Gert Blankman	52. G. de Beurs
26. A.J. Swaerts - W. Hoornsman en Katteboer	53. Jb. Verfaille
27. H. Blankman	54. ? H. Noot

VERKOCHE BOERDERIJEN

No.	Grootte	Tijd	Prijs
11	44 Ha.	1886	f 18.700,--
20	60 Ha.	1886	" 10.660,--
41	37 Ha.	1887	" 6.672,--
52	81 Ha.	1894	" 16.500,--
43	40 Ha.	1895	" 12.000,--
31	73 Ha.	1895	" 4.528,--
32	59, 25 Ha.	1895	" 4.308,--
26	81 Ha.	1896	" 4.968,--
5	58 Ha.	1896	" 18.200,--
25	77 Ha.	1896	" 5.201,--
51	69 Ha.	1896	" 16.080,--
13	75 Ha.	1899	" 25.000,--
26	26, 24, 70 Ha.	1899	" 6.250,--
29	61 Ha.	1899	" 10.000,--